

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Р О Б О Ч А
П Р О Г Р А М А**

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Економіка підприємства»

**Відокремлений структурний підрозділ
«Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж
Полтавського державного аграрного університету»**

«Затверджую»

Заступник директора

з навчальної роботи

 Тетяна КОНКІНА

«16» 01 2026 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань 07 Управління та адміністрування

спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

галузь знань D Бізнес, адміністрування та право

спеціальність D7 Торгівля

2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: освітньо-професійна програма «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» підготовки фахового молодшого бакалавра

галузі знань 07 Управління та адміністрування
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
галузі знань D Бізнес, адміністрування та право
спеціальності D7 Торгівля

Розглянуто та схвалено
Педагогічною радою коледжу
Протокол № 9 від «21» червня 2024 р.

Розглянуто та схвалено
Педагогічною радою коледжу
Протокол № 8 від «26» червня 2025 р.

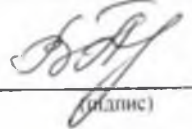
Мова навчання: українська

РОЗРОБНИК:

Тетяна ОРОШАН, викладач економічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні
циклової комісії економічно-комерційних дисциплін
Протокол № 6 від «16» січня 2026 року

Голова циклової комісії
економічно-комерційних дисциплін

(підпис)

(Вікторія ПОНОМАРЕНКО)
(прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, назва спеціальності, освітньо-професійний ступінь	Статус дисципліни
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 Управління та адміністрування	Обов’язковий компонент, що формує спеціальні компетентності
Модулів – 3	Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля	Рік підготовки: 1-й на основі ПЗСО, КР; 2-й на основі БСО
Загальна кількість годин - 120		2-ий
<u>Тижневих годин для денної форми навчання:</u> аудиторних: 2 семестр – 4 самостійна робота: 2 семестр - 4	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Лекції 34 год.
		Практичні, семінарські 26 год. -
		Самостійна робота 60 год.
		Засоби оцінювання <i>екзамен</i>

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%) – 50:50

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, назва спеціальності, освітньо-професійний ступінь	Статус дисципліни	
	<u>Галузь знань</u> D Бізнес, адміністрування та право	Профільний предмет	
Модулів – 3	<u>Спеціальність:</u> D7 Торгівля	<u>Рік підготовки:</u> 2-й рік на основі БСО	
		Семестр	
Загальна кількість годин - 60		2-ий	
	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Лекції	
		34 год.	
<u>Тижневих годин для денної форми навчання:</u> аудиторних: 2 семестр – 4		Практичні, семінарські	
		26 год.	-

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%) – 50:50

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Метою вивчення навчальної дисципліни “Економіка підприємства” є формування у здобувачів освіти базових знань щодо дії ринкового механізму в різних сферах економіки, вміння творчо підходити до вирішення різноманітних завдань (насамперед на рівні підприємств), прищеплення бажання оволодівати новими спеціальними знаннями, сприяння формуванню економічного мислення.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності функціонування і розвитку підприємства в ринкових умовах господарювання.

Міждисциплінарні зв'язки: “Політична економія”, “Економічний аналіз”, “Фінанси підприємства”, тощо.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає набуття здобувачами освіти **загальних програмних компетентностей**, а саме:

- здатність до формування ринково-орієнтованого економічного світогляду;
- вміння обґрунтовувати управлінські рішення та спроможність забезпечувати їх правочинність;
- здатність здійснювати комунікаційну діяльність; працювати як самостійно, так і в команді; до оцінки та аналізу соціально-економічних процесів і явищ, до використання економічних знань у професійній діяльності; до навчання; формувати нові ідеї (креативність).

Програмні результати навчання:

- вміння оперувати економічними категоріями та поняттями;
- вміння збирати та опрацьовувати соціально-економічну інформацію, робити узагальнювальні висновки на науковій основі;
- вміння розраховувати показники ресурсного потенціалу підприємства (ефективності використання земельних угідь, чисельності та руху трудових ресурсів, забезпеченості і ефективності використання активів підприємства тощо);
- здатність демонструвати знання та навички планування фінансових показників діяльності суб'єктів господарювання, використовуючи розрахункові дані виробничої частини бізнес-плану.

Перелік і сутність сформованих компетентностей і результатів навчання 2024 рік:

Назва компетентностей/ результатів навчання	Сутність сформованих компетентностей/результат
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 9. Здатність оцінювати ризики та приймати раціональні управлінські рішення щодо безпеки життєдіяльності та охорони праці.</p>
Спеціальні компетентності (СК)	<p>СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо діяльності підприємства.</p> <p>СК 5. Здатність здійснювати діяльність із дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької та торговельної діяльності.</p> <p>СК 6. Здатність виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких та торговельних структур.</p> <p>СК 11. Здатність ініціювати власну справу, розробляти бізнес-плани та реалізовувати підприємницькі ідеї.</p>
Результати навчання (РН)	<p>РН 3. Володіти державною та іноземною мовами у професійній діяльності.</p> <p>РН 8. Володіти методами й інструментарієм для підготовки проектів управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких та торговельних структур.</p> <p>РН 11. Знати основи нормативно-правового забезпечення діяльності підприємницьких та торговельних структур і застосовувати їх на практиці.</p> <p>РН 17. Визначати основні показники діяльності підприємницьких та торговельних структур для забезпечення їх ефективності.</p>

Перелік і сутність сформованих компетентностей і результатів навчання 2025 року:

Назва компетентностей/ результатів навчання	Сутність сформованих компетентностей/результат
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 9. Здатність оцінювати ризики та приймати раціональні управлінські рішення щодо безпеки життєдіяльності та охорони праці.</p>
Спеціальні компетентності (СК)	<p>СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо діяльності підприємства.</p> <p>СК 5. Здатність здійснювати діяльність із дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької та торговельної діяльності.</p> <p>СК 6. Здатність виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких та торговельних структур.</p> <p>СК 11. Здатність ініціювати власну справу, розробляти бізнес-плани та реалізовувати підприємницькі ідеї.</p>
Результати навчання (РН)	<p>РН 3. Володіти державною та іноземною мовами у професійній діяльності.</p> <p>РН 8. Володіти методами й інструментарієм для підготовки проектів управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких та торговельних структур.</p> <p>РН 11. Знати основи нормативно-правового забезпечення діяльності підприємницьких та торговельних структур і застосовувати їх на практиці.</p> <p>РН 17. Визначати основні показники діяльності підприємницьких та торговельних структур для забезпечення їх ефективності.</p>

3. Критерії оцінювання рівня знань здобувачів освіти

Оцінка за 4 – бальною шкалою	<u>Критерії оцінювання</u>
5 (відмінно)	Здобувач освіти глибоко і системно володіє теоретичними знаннями щодо функціонування підприємства в ринкових умовах; правильно застосовує методики розрахунку виробничих, економічних і фінансових показників; уміє визначати ефективність використання земельних, трудових, матеріально-технічних ресурсів, основних і оборотних засобів; розраховує рентабельності, обґрунтовує заходи з підвищення ефективності діяльності та антикризового управління; грамотно виконує практичні розрахунки і робить економічно обґрунтовані висновки.
4 (добре)	Здобувач вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна. Володіти методами й інструментарієм для підготовки проєктів управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
3 (задовільно)	Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
2 (незадовільно)	Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

4. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

1. ПІДПРИЄМСТВО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Предмет, завдання науки та методи її вивчення. Зміст і порядок вивчення дисципліни, її зв'язок з іншими науками економічного циклу. Вимоги до економічних знань здобувачів освіти.

Особливості аграрного виробництва та врахування їх в економічній діяльності підприємств.

Підприємство як економічний суб'єкт. Правові основи функціонування підприємств в Україні. Класифікація підприємств. Мета створення та цілі діяльності підприємства. Види й організаційно-правові форми об'єднань підприємств. Економічна та соціальна діяльність підприємств. Складові ланки підприємства та їх взаємодія.

Організаційно-виробнича структура аграрних підприємств та вплив мікро- і макросередовища на їх діяльність.

Основні виробничі та економічні показники діяльності аграрних підприємств. Їх суть і економічне значення для фінансового стану підприємства. Методичні основи розрахунку.

Практичне заняття

Розрахунок виробничих показників конкретного підприємства. Розрахунок економічних показників оцінки діяльності підприємства.

2. ТРУДОВІ РЕСУРСИ

Поняття про трудові ресурси, їх склад, структура, особливості використання в сільському господарстві. Трудовий потенціал підприємства. Рух трудових ресурсів на підприємстві. Показники працевлаштування і використання трудових ресурсів у ринкових умовах господарювання. Шляхи поліпшення використання трудових ресурсів. Вплив працевлаштування та якісного складу працівників на ефективність сільськогосподарського виробництва. Вплив соціальної інфраструктури села на забезпеченість трудовими ресурсами.

Ринок праці та особливості його функціонування в аграрній сфері. Управління персоналом підприємства. Удосконалення системи працевлаштування і захисту інтересів сезонних працівників. Підготовка і підвищення кваліфікації кадрів, їх закріплення на селі. Рівень використання трудових ресурсів. Демографічні проблеми ринку праці України. Міграція населення працездатного віку.

Продуктивність праці, методика її визначення. Фактори і резерви підвищення продуктивності праці. Трудомісткість продукції та шляхи її зниження. Співвідношення темпів росту продуктивності праці та її оплати.

Нормування праці. Завдання, принципи та методи нормування в аграрній сфері. Способи вивчення затрат робочого часу трудових процесів. Нормування праці на сільськогосподарських роботах.

Закон “Про оплату праці” – основа регулювання трудових відносин. Наукова організація праці та атестація робочих місць. Оплата праці, її форми і системи. Державна політика оплати праці. Мінімальна заробітна плата як законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю. Тарифна система – основа організації заробітної плати. Доплати, надбавки до заробітної плати та преміювання персоналу. Визначення фонду заробітної плати підприємства. Вплив співвідношення темпів росту продуктивності та оплати праці на економічні

результати діяльності сільськогосподарських підприємств. Вдосконалення форм та систем заробітної плати в аграрних підприємствах.

Практичне заняття

Розрахунок забезпеченості та використання трудових ресурсів. Розрахунок продуктивності праці. Визначення фонду оплати праці за категоріями працівників.

3. КАПІТАЛ, ВИРОБНИЧІ ФОНДИ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ

3.1. Земельні ресурси та їх використання

Земля – головний засіб виробництва у сільському господарстві. Особливості використання землі у сільськогосподарському виробництві. Земельні ресурси як основа економічного потенціалу.

Земельний фонд України і його структура, трансформація земельного фонду. Землезабезпечення та якість земельних угідь. Основні шляхи підвищення економічної родючості ґрунту. Земельний Кодекс України – основа регулювання земельних відносин. Право власності на землю та постійного користування земельною ділянкою. Державний земельний кадастр і економічна оцінка землі. Експлікація та трансформація земельних угідь.

Реформування земельних відносин в ринкових умовах. Земельна частка (пай) та її визначення. Земельний сертифікат та державний акт, що засвідчує право на земельну частку. Земельний ринок. Застава земельних ділянок. Податок на землю як складова частина податку на майно. Земельна рента і рентні платежі. Орендна плата за землю. Закон “Про оренду землі”, що визначає загальні засади набуття, реалізації і припинення права на оренду земельної ділянки. Договір оренди землі.

Показники ефективності використання земельних угідь аграрних підприємств. Основні напрями раціонального використання землі та підвищення її ефективності.

Досвід господарств в ефективному використанні земельних угідь.

Практичне заняття

Визначення показників ефективності використання землі конкретних господарств. Визначення розміру земельного паю і орендної плати за землю.

3.2. Матеріально-технічна база аграрних підприємств

Особливості і стан матеріально-технічної бази аграрного підприємства, її структурні особливості. Основні напрями і шляхи розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств в умовах ринкових відносин господарювання.

Виробнича потужність підприємства та її обчислення.

Поняття розміру і структури енергоресурсів. Енергооснащеність виробництва і енергоозброєність праці. Енергомісткість і фактори її зниження, електрооснащеність і електроозброєність. Системи машин і проблеми комплексної механізації і автоматизації виробництва, використання енергоощадних технологій.

Машинно-тракторний парк та ефективність його використання. Поняття умовно-еталонного трактора і умовно-еталонного гектара. Основні показники використання машинно-тракторного парку. Визначення рівня механізації окремих сільськогосподарських робіт. Резерви зниження собівартості тракторних робіт та підвищення ефективності використання машинно-тракторного парку.

Особливості оцінки ефективності використання машинно-тракторного парку у фермерських господарствах.

Види транспорту і значення та оцінка раціонального співвідношення між окремими видами транспорту з урахуванням доцільності перевезення різних видів вантажів на різну відстань.

Показники ефективності використання транспортних засобів.

Методика визначення окупності нової техніки. Виробничі будівлі та споруди аграрних підприємств, характеристика, показники і методика визначення ефективності їх використання.

Практичне заняття

Визначення показників забезпечення та використання енергетичних ресурсів та рівня механізації виробничих процесів аграрного підприємства.

3.3. Основні засоби (основний капітал) аграрних підприємств

Поняття, склад і структура основних засобів. Класифікація основних засобів на виробничі та невиробничі, діючі та недіючі, власні та орендовані. Фактори, що впливають на виробничу структуру основних засобів. Грошова оцінка основних засобів. Рівень забезпеченості основними засобами аграрних підприємств. Фізичне і моральне зношення основних засобів, амортизація основних засобів.

Аналіз наявності, стану і руху основних засобів підприємства. Показники забезпеченості та економічної ефективності використання основних засобів. Шляхи поліпшення ефективності використання основних засобів, удосконалення їх структури, зниження матеріаломісткості. Ринок засобів виробництва. Перспективні напрями удосконалення матеріально-технічної бази підприємства.

Поняття і види нематеріальних активів як об'єкта інтелектуальної власності: право на користування землею, право на винахід, промислові зразки, товарні знаки, авторські права тощо. Визнання й оцінка нематеріальних активів. Способи і джерела придбання нематеріальних активів. Правовий захист та ефективність використання нематеріальних активів.

Практичне заняття

Визначення показників стану і руху основних засобів підприємства. Визначення показників забезпеченості та ефективності використання основних засобів.

3.4. Оборотні засоби (оборотний капітал) аграрних підприємств

Економічна суть оборотних засобів (оборотного капіталу), оборотних фондів і фондів обігу та характеристика їх складових. Забезпеченість аграрних підприємств оборотними засобами та їх кругообіг. Фактори, що впливають на швидкість кругообігу оборотних засобів. Джерела формування оборотних засобів.

Структура оборотного капіталу, тенденції її зміни і оцінка причин, що зумовили зниження забезпеченості аграрних підприємств цим ресурсом.

Методика визначення забезпеченості аграрних підприємств оборотним капіталом та його кругообіг.

Методика визначення ефективності використання оборотного капіталу. Необхідність нормування оборотних засобів, його сутність. Мінімізація сукупних витрат на виробничі запаси, незавершене виробництво тощо.

Основні напрями поліпшення ефективності використання оборотних засобів.

Практичне заняття

Визначення показників ефективності використання оборотних засобів аграрного підприємства.

Модуль 2

4. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

4.1. Інвестиції аграрних підприємств

Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності. Закон України “Про інвестиційну діяльність”, що визначає загальні правові економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України.

Основні напрями інвестицій. Суб’єкти інвестиційної діяльності.

Класифікація інвестицій. Джерела інвестицій: власні, позичкові, залучені і бюджетні. Особливості зовнішніх джерел. Призначення довгострокових фінансових та капітальних інвестицій. Капіталовкладення аграрних підприємств, їх напрями та структура.

Інвестиційна діяльність на підприємстві. Мета і завдання інвестиційного процесу. Джерела фінансування інвестиційних програм. Інвестиційна привабливість підприємства. Оцінка інвестиційних проектів. Шляхи ефективності інвестицій (удосконалення проектів, скорочення строків введення в дію).

Державна програма заохочення іноземних інвестицій в Україні. Пріоритетні сфери для іноземного інвестування. Залучення іноземних інвестицій для розвитку та посилення ефективності діяльності суб’єктів господарювання.

Практичне заняття

Визначення показників економічної ефективності інвестицій, окупності капітальних інвестицій.

4.2. Інтенсифікація виробництва та науково-технічний прогрес

Процес інтенсифікації – закономірний шлях розвитку сільського господарства. Особливості інтенсифікації сільського господарства.

Фактори, що зумовлюють ефективність інтенсифікації виробництва. Критерії і показники рівня та економічної ефективності інтенсифікації. Елементи процесу інтенсифікації: об’єкт інтенсифікації – рівень інтенсифікації – результат інтенсифікації – ефективність інтенсифікації.

Основні напрями інтенсифікації: хімізація, комплексна механізація і автоматизація виробництва, меліорація, впровадження інтенсивних технологій в рослинництві і тваринництві, удосконалення економічних методів господарювання.

НТП як перспективний процес одержання наукових знань. Еволюційні та революційні форми вдосконалення засобів виробництва. Особливості, що притаманні сучасному НТП. Напрями НТП. Рівень НТП та показники, що його характеризують.

Економічна сутність інновацій та інноваційної діяльності. Закон України “Про інноваційну діяльність”, що визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. Підтримка державою суб’єктів господарювання всіх форм власності, що реалізують інноваційні проекти.

Система інноваційного управління підприємством. Інноваційний потенціал і стратегія діяльності підприємства. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним процесом. Інноваційне проектування. Показник рівня інтенсивності

інновацій. Економічний ефект як узагальнювальний показник економічної ефективності нововведень.

Практичне заняття

Визначення показників рівня та економічної ефективності інтенсифікації, ефективності окремих нововведень, інтенсифікації виробництва окремих видів продукції.

4.3. Розширене відтворення та нагромадження в аграрних підприємствах

Поняття відтворення. Типи відтворення: звужене, просте, розширене. Особливості розширеного відтворення, зумовлені специфікою сільськогосподарського виробництва. Форми розширеного відтворення: екстенсивна, інтенсивна. Інтенсифікація виробництва – основна форма розширеного відтворення в сільському господарстві. Процеси, що характеризують розширене відтворення: зростання валової і чистої продукції у сільському господарстві; відновлення і розширення виробничих фондів; відтворення трудових ресурсів господарства.

Показники, що характеризують розширене відтворення: факторні, результативні.

Валова продукція як кінцевий результат господарської діяльності і водночас основа розширеного відтворення в сільському господарстві. Раціональний розподіл валової продукції і формування фондів відшкодування, споживання, нагромадження.

Прибуток як реалізована частина чистого доходу. Оптимальний розподіл і структура використання прибутку.

Суть товарної продукції як частини валової продукції, яка вибуває з підприємства. Рівень товарності, методика розрахунку, шляхи підвищення товарності.

Процес нагромадження в сільському господарстві. Натуральні і вартісні форми утворення фонду нагромадження. Джерела формування фонду нагромадження.

Норма нагромадження як відношення фонду нагромадження до чистого доходу.

Особливості формування ринків основних видів сільськогосподарської продукції, шляхи їх розширення.

5. СИСТЕМА ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Прогнозування як наукове обґрунтування і вирішення альтернативних шляхів перспективної діяльності підприємства. Суть нормативного і пошукового прогнозування, застосування довгострокових та короткострокових прогнозів у діяльності підприємства.

Принципи, методи планування та система планів підприємства.

Суть та основні етапи стратегічного планування на підприємстві.

Зміст і методика бізнес-планування в ринкових умовах господарювання.

Суть і системи тактичного і оперативного планування діяльності виробничих підрозділів і підприємства.

Поняття і необхідність державного регулювання і підтримки сільськогосподарського виробництва. Системи економічно-фінансових, юридично-правових, організаційних і соціальних заходів державного регулювання і підтримки сільськогосподарського виробництва в ринкових умовах господарювання.

6. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ЙОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Розміщення і спеціалізація сільськогосподарського виробництва. Поєднання і взаємообумовленість розміщення і спеціалізації. Мета і завдання раціонального розміщення сільського господарства. Залежність розміщення сільськогосподарського виробництва від природних та економічних факторів.

Економічна ефективність розміщення сільськогосподарського виробництва та її показники.

Форми спеціалізації: зональна, господарська, внутрішньогосподарська.

Коефіцієнт спеціалізації і методика його обрахунку.

Рівень і ступінь спеціалізації та їх економічний ефект. Типи спеціалізованих господарств.

Система показників, що характеризують економічну ефективність розміщення і спеціалізації сільськогосподарського виробництва.

Галузі і галузева структура аграрних підприємств. Основні, додаткові, підсобні галузі, їх характеристика. Визначення економічної ефективності галузевої структури підприємства через економічну ефективність його товарних галузей. Показники оцінки галузевої структури.

Поняття концентрації виробництва і показників, що її характеризують. Рівні концентрації виробництва. Показники і умови оптимальних розмірів господарств. Оптимальні розміри селянсько-фермерських господарств, розвиток малого та середнього бізнесу. Раціональне поєднання великих і дрібних господарств.

Поняття про кооперування та інтеграцію в сільському господарстві, їх економічне і соціальне значення. Внутрішньо-господарське кооперування на підставі орендних відносин.

Умови і закономірності розвитку міжгосподарської інтеграції (виробнича, агросервісна, торгово-закупівельна, посередницька). Напрями інтеграції та їх спрямованість: вертикальна, горизонтальна. Агропромислові формування як основна форма агропромислової інтеграції.

Практичне заняття

Визначення показників рівня та економічної ефективності спеціалізації конкретних господарств.

Модуль 3

7. ПРОДУКЦІЯ: СУТНІСТЬ, РІЗНОВИДИ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

Валова продукція та її складові частини. Товарність продукції, її показники і шляхи підвищення товарності.

Поняття якості агропромислової продукції та її категорії. Загальнозростаючі потреби на продукцію високої якості. Характеристика біологічних показників якості: показників технологічності, транспортабельності, надійності, екологічності, безпеки, естетичності, патентно-правової захищеності.

Методи оцінювання якості продукції – органолептичний, лабораторний (вимірювальний), соціологічний, економіко-статистичний.

Вплив якості продукції на кінцеві результати виробництва аграрних підприємств.

Методика визначення витрат (додаткового ефекту) від зниження (підвищення) якості продукції. Екологічні аспекти регулювання якості агропромислової продукції.

Логістика в управлінні якістю агропромислової продукції.

Витрати на поліпшення якості продукції і напрями забезпечення її конкурентоспроможності за якістю.

Фактори формування і забезпечення якості агропромислової продукції. Стандартизація і сертифікація управління якістю сільськогосподарської продукції. Державна система стандартизації.

Сертифікація продукції агропромислового комплексу. Обов'язкова і добровільна сертифікація. Державні органи, що проводять стандартизацію та сертифікацію. Міжнародна стандартизація і сертифікація.

Особливості формування ринків основних видів сільськогосподарської продукції і продовольства, шляхи розширення: товарні біржі; аукціони; ярмарки; оптово-продовольчі ринки; фірмові продовольчі магазини тощо.

Конкурентоспроможність продукції підприємства та її оцінювання. Показники конкурентоспроможності продукції.

Суть і шляхи фінансово-економічного оздоровлення і державної підтримки конкурентоспроможних підприємств. Оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства.

Практичне заняття

Визначення структури товарної продукції, рівня товарності окремих видів продукції.

Розрахунок показників конкурентоспроможності підприємства.

8. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Собівартість продукції як грошовий вираз поточних витрат підприємства на виробництво і реалізацію одиниці продукції (робіт, послуг).

Суть витрат і собівартості продукції. Розрахунок собівартості відношенням витрат підприємства до обсягу виробленої продукції. Рівень і структура собівартості основних видів продукції. Трудомістка(переважають витрати на оплату праці) і матеріаломістка (переважають матеріальні витрати) продукція.

Індивідуальна та галузева собівартість. Види собівартості залежно від характеру витрат, що включені до неї.

Причини зростання собівартості. Відмінності у співвідношенні статей витрат у різних галузях народного господарства.

Грошова оцінка витрат. Класифікація витрат на постійні та змінні, прямі та непрямі, методи розподілу витрат на різні види продукції. Методичні основи калькулювання собівартості продукції.

Поняття виробничого бюджету і обґрунтування шляхів зниження собівартості продукції. Резерви і шляхи зниження собівартості продукції аграрних підприємств.

Практичні заняття

Визначення і оцінка динаміки та структури собівартості окремих видів продукції конкретних підприємств зони.

Обчислення (калькуляція) собівартості основних видів продукції рослинництва, тваринництва, робіт і послуг обслуговуючих і промислових виробництв.

9. РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Економічний стан як результат взаємодії всіх елементів системи виробничих відносин. Показники, що характеризують економічний стан. Економічна стійкість підприємства.

Поняття ефекту та ефективності виробництва, як узагальнювальної економічної категорії. Види ефективності (виробнича, соціальна, екологічна).

Критерії та система показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Методика визначення показників економічної ефективності: валової, товарної, чистої продукції, чистого доходу. Визначення ефективності діяльності підприємства.

Прибуток підприємства, як частина доходу, що залишається йому після відшкодування витрат, пов'язаних із виробництвом і реалізацією продукції. Балансовий, операційний та чистий прибуток. Фінансова стійкість і платоспроможність підприємства. Оцінка фінансового стану підприємства.

Ступінь рентабельності сільськогосподарського виробництва. Показники і методика визначення рівня рентабельності і норми прибутку. Оптимальні нормативи рентабельності, що забезпечують самофінансування підприємства.

Основні шляхи підвищення рентабельності продукції: підвищення якості, дотримання умов стандартизації і сертифікації продукції аграрної сфери.

Беззбитковість виробництва.

Резерви і шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства. Удосконалення оцінки економічної ефективності виробництва (приріст продукції на одиницю матеріальних і фінансових витрат, окупність капіталовкладень та ін.).

Практичні заняття

Визначення показників економічної ефективності та рентабельності конкретного підприємства.

10. АНТИКРИЗОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Загальні поняття про кризу і кризові явища. Суть і причини виникнення криз. Види економічних криз. Організаційно-економічні передумови антикризового управління. Розвиток організації та необхідність антикризового управління. Мета і завдання, фактори і принципи антикризового управління. Процеси антикризового управління.

Життєвий цикл організації, його зміст, циклічність розвитку організацій. Поняття стійкості підприємства.

Антикризовий менеджмент, його методи і прийоми. Керуюча і керована підсистеми, їх взаємодія. Неузгодженість систем і проблеми стійкості.

Особливості прогнозування і планування в антикризовому управлінні. Поточне планування і оперативне управління в антикризовому менеджменті.

Мета і місце маркетингу в антикризовому управлінні. Ключові маркетингові стратегії антикризового управління. Зовнішнє середовище в антикризовому маркетингу. Процес виведення на ринок товару-новинки в період кризи.

Організація робіт з виходу підприємства з кризи. Створення антикризової команди (робочої групи) і вироблення дій. Аналіз і прогнозування кризової ситуації. Основні напрями діяльності антикризової команди. Система прийняття рішень в умовах кризи. Забезпечення та реалізація антикризових заходів.

Санація підприємства. Основні положення і механізми реалізації підприємства. Економічна безпека підприємства. Оцінка і забезпечення економічної безпеки підприємства.

Банкрутство і ліквідація підприємства. Внутрішньовиробничі та поза-виробничі складові економічної безпеки.

Реструктуризація підприємства як найрадикальніший захід системи виживання й виходу з економічної кризи та його стабілізації.

Характеристика банкрутства підприємства та його діагностика. Суть Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”.

Комплекс організаційно-економічних і правових заходів процесу ліквідації збанкрутілого суб’єкта господарювання, що застосовується в Україні.

Ефективність реструктуризації підприємства: загальні підходи до її оцінки. Практика і досвід успішних перетворень.

5. Структура навчальної дисципліни

Розділ		Тема		Обсяг годин			
				денна форма			
№	назва	№	назва	лекції	практичні і заняття	самостійна робота	разом
1	2	3	4	5	6	7	8
МОДУЛЬ 1							
1.	Тема 1. Підприємство в сучасній системі господарювання			2	2	4	8
2.	Тема 2. Трудові ресурси			4	2	4	8
3.	Тема 3. Капітал, виробничі фонди та нематеріальні ресурси	3.1.	Земельні ресурси та їх використання	2	2	4	8
		3.2.	Матеріально-технічна база аграрних підприємств	2	2	4	8
		3.3.	Основні засоби (основний капітал) аграрних підприємств	2	2	4	8
		3.4.	Оборотні засоби (оборотний капітал) аграрних підприємств	2	2	4	8
Всього				14	12	24	50
МОДУЛЬ 2							
4.	Тема 4. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства	4.1.	Інвестиції аграрних підприємств	2	2	4	8
		4.2.	Інтенсифікація виробництва та науково-технічний прогрес	2	2	4	8
		4.3.	Розширене відтворення та нагромадження в аграрних підприємствах	2	–	4	6
5.	Тема 5. Система планування на підприємстві			2	-	4	6
6.	Тема 6. Організація виробництва та його обслуговування			2	2	4	8
Всього				10	6	20	36
МОДУЛЬ 3							
7.	Тема 7. Продукція: сутність, різновиди і конкурентоспроможність			2	2	4	8
8.	Тема 8. Витрати підприємства			4	4	4	14
9.	Тема 9. Результативність діяльності підприємства			2	2	4	8
10.	Тема 10. Антикризова діяльність підприємства			2	–	4	6
Всього				10	8	16	34
РАЗОМ ГОДИН З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ				34	26	60	120

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Підприємство в сучасній системі господарювання	2
2.	Тема 2. Трудові ресурси	2
3.	Тема 3.1. Земельні ресурси та їх використання	2
4.	Тема 3.2. Матеріально-технічна база аграрних підприємств	2
5.	Тема 3.3. Основні засоби аграрних підприємств	2
6.	Тема 3.4. Оборотні засоби аграрних підприємств	2
7.	Тема 4.1. Інвестиції аграрних підприємств	2
8.	Тема 4.2. Інтенсифікація виробництва та НТП	2
9.	Тема 6. Організація виробництва та його обслуговування	2
10.	Тема 7. Продукція: сутність, різновиди, конкурентоспроможність	2
11.	Тема 8. Витрати підприємства	4
12.	Тема 9. Результативність діяльності підприємства.	2
Разом		26

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Підприємство в сучасній системі господарювання	4
2	Тема 2. Трудові ресурси	4
3	Тема 3. Капітал, виробничі фонди та нематеріальні ресурси	16
4.	Тема 4. Інноваційно-інвестиційна діяльність аграрних п-в	12
5.	Тема 5. Система планування на підприємстві	4
6.	Тема 6. Організація виробництва та його обслуговування	4
7.	Тема 7. Продукція: сутність, різновиди, конкурентоспроможність	4
8.	Тема 8. Витрати підприємства	4
9.	Тема 9. Результативність діяльності підприємства.	4
10.	Тема 10. Антикризова діяльність підприємства	4
Разом		60*

* 3 них: підготовка до екзамену

30 год.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- Лекція
- Бесіда
- Проблемний виклад
- Виробничі ситуації
- Самостійна робота
- Інтерактивні методи

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

- Усне опитування
- Письмове опитування
- Вибіркове опитування перед початком заняття

- Тестовий контроль
- Інтерактивні методи
- Модульний контроль

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Підручники, наочні посібники з дисципліни
- Унаочнення (довідники, річні звіти підприємств, установчі документи підприємств)
- Нормативні матеріали
- Презентації
- Роздатковий матеріал

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Економіка сільського господарства : навч. посіб. / В. К. Збарський, В. І. Мацибора, А. А. Чалий та ін. ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України ; за ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. — 3-тє вид., стер. — Київ : Каравела, 2022. — 311 с.
2. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
3. Економіка підприємства [Текст]: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк: Вежа-Друк, 2021.
4. Економіка підприємства: навч. посібник (у схемах і таблицях); кол. авторів; за заг. ред. д.е.н. Фісуненко П.А. Дніпро: ДДУВС, 2024. 148 с.
5. Соломіна Г.В. Економіка підприємства: практикум / Г.В. Соломіна. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2020. 142 с.

Допоміжна література

1. Ахновська І., Болгов В. Управління витратами: навчальний посібник. Вінниця: ДОННУ імені Василя Стуса, 2020.
2. Матвєєва Н.М. Управління витратами: навчальний посібник. Х.: ХНУМГ імені О.М. Бекетова, 2020.
3. Югулишна Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат: конспект лекцій. Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Державна податкова служба України URL : <https://tax.gov.ua/>
3. Державний комітет статистики України URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Нормативні акти України URL: <https://drs.gov.ua/regulations/>
5. Податковий кодекс України URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Підприємство в сучасній системі господарювання	2
2.	Тема 2. Трудові ресурси	2
3.	Тема 3.1. Земельні ресурси та їх використання	2
4.	Тема 3.2. Матеріально-технічна база аграрних підприємств	2
5.	Тема 3.3. Основні засоби аграрних підприємств	2
6.	Тема 3.4. Оборотні засоби аграрних підприємств	2
7.	Тема 4.1. Інвестиції аграрних підприємств	2
8.	Тема 4.2. Інтенсифікація виробництва та НТП	2
9.	Тема 6. Організація виробництва та його обслуговування	2
10.	Тема 7. Продукція: сутність, різновиди, конкурентоспроможність	2
11.	Тема 8. Витрати підприємства	4
12.	Тема 9. Результативність діяльності підприємства	2
	Разом, годин	26

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- Лекція
- Проблемний виклад
- Розв'язок виробничих ситуацій
- Самостійна робота
- Інтерактивні методи

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

- Усне опитування
- Контроль практичних навичок
- Тестовий контроль знань
- Самоконтроль
- Інтерактивні методи

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Підручники, наочні посібники з дисципліни
- Навчально-методичні картки
- Індивідуальні тестові завдання
- Нормативні матеріали
- Презентації

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Економіка сільського господарства : навч. посіб. / В. К. Збарський, В. І. Мацибора, А. А. Чалий та ін. ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України ; за ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. — 3-тє вид., стер. — Київ : Каравела, 2022. — 311 с.
2. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
3. Економіка підприємства [Текст]: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк: Вежа-Друк, 2021.
4. Економіка підприємства: навч. посібник (у схемах і таблицях); кол. авторів; за заг. ред. д.е.н. Фісуненко П.А. Дніпро: ДДУВС, 2024. 148 с.
5. Соломіна Г.В. Економіка підприємства: практикум / Г.В. Соломіна. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2020. 142 с.

Допоміжна література

1. Ахновська І., Болгов В. Управління витратами: навчальний посібник. Вінниця: ДОННУ імені Василя Стуса, 2020.
2. Матвєєва Н.М. Управління витратами: навчальний посібник. Х.: ХНУМГ імені О.М. Бекетова, 2020.
3. Югулишна Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат: конспект лекцій. Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022.

Інформаційні ресурси

7. Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
8. Державна податкова служба України URL : <https://tax.gov.ua/>
9. Державний комітет статистики України URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Нормативні акти України URL: <https://drs.gov.ua/regulations/>
11. Податковий кодекс України URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
12. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>